

1974-2024

50

מאירס ג'וינט
ברוקדייל

נגישות להשכלה גבוהה בישראל סקירת ספרות

נטלי לוי

עריכת לשון: רונית כהן בן-נון
תרגום לאנגלית (תקציר): דוד סימר
עיצוב גרפי: ענת פרקו טולדנו

עורכת ראשית: רויטל אביב מתוק

המחקר הוזמן על ידי משרד החינוך ומומן בסיועו.

מכון מאירס ג'וינט ברוקדייל

ת"ד 3886 ירושלים 9103702

טלפון: 02-6557400

brook@jdc.org | brookdale.jdc.org.il

ירושלים | שבט תשפ"ה | פברואר 2025

תקציר

רקע

השכלה גבוהה ממלאת תפקיד מכריע בקידום החברה, בחדשנות ובפיתוח כלכלי. היא תורמת לרווחת הפרט, מקדמת ניעות חברתית ומסייעת בצמצום פערים. בישראל, בארבעת העשורים האחרונים הורחבה מאוד הנגישות להשכלה גבוהה, אך עדיין יש פערים בין קבוצות באוכלוסייה בכל הנוגע לרכישת השכלה. המדען הראשי במשרד החינוך פנה למכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל בבקשה לכתוב סקירה שתזהה את האתגרים והחסמים המקשים או מונעים נגישות להשכלה גבוהה בישראל בקרב כמה קבוצות באוכלוסייה.

מטרה

לספק לקובעי מדיניות, לאנשי מקצוע בתחום ההשכלה הגבוהה ולבעלי עניין נוספים תמונת מצב מקיפה על האתגרים והחסמים המקשים או המונעים נגישות להשכלה גבוהה בישראל בקרב ארבע קבוצות באוכלוסייה: ערבים, חרדים, בני הדור הראשון להשכלה גבוהה (מי שהוריהם אינם בעלי השכלה אקדמית) ויוצאי אתיופיה (דור ראשון ושני).

שיטה

נסקרו מאמרים אקדמיים, סקירות שיטתיות ודוחות מחקר שפורסמו בעיקר בעשור האחרון והתמקדו בנגישות להשכלה גבוהה בישראל, בצד נושאים נוספים הרלוונטיים לסוגיה, כגון הישגים בלימודים בחינוך היסודי והעל יסודי. הסקירה מתבססת גם על מידע שנאסף מאתרים ממשלתיים, מאתרים של ארגוני חברה אזרחית ומכתבות בעיתונות.

ממצאים

חרף מגמת עלייה בשיעורי ההשתתפות בהשכלה גבוהה בשנות התשעים בקרב ארבע הקבוצות באוכלוסייה בישראל שנבחנו: ערבים, חרדים, בני הדור הראשון להשכלה גבוהה ויוצאי אתיופיה, עדיין יש פערים ניכרים בין קבוצות אלו ובין האוכלוסייה הכללית ברכישת השכלה. החסמים העיקריים המקשים או מונעים נגישות להשכלה גבוהה המשותפים לכל הקבוצות הם: מעמד חברתי-כלכלי נמוך, הישגים קודמים נמוכים בלימודים (כגון ציונים נמוכים בבחינות הבגרות), קשיים בעמידה בדרישות הקבלה למוסדות להשכלה גבוהה, קשיי שפה (בעיקר באנגלית ובעברית), חוסר במודלים לחיקוי, הון חברתי מוגבל וחוסר היכרות עם המערכת האקדמית. נוסף על חסמים אלו יש חסמים ייחודיים לכל קבוצה, כמו התנגדות קהילתית בקרב החרדים.

המלצות

המלצות למדיניות כוללות בין היתר פיתוח דרכים לקידום בתי ספר בחינוך המקצועי-טכנולוגי והגדלת הזכאות לבגרות העומדת בתנאי הסף של האוניברסיטאות, ובהן חיזוק כיתות אתגר ומב"ר ושיפור איכות תעודת הבגרות לבוגריהן, והנגשה מותאמת תרבות של מידע על השכלה גבוהה.